

Παράρτημα Β1

Κατευθύνσεις, ιδέες και παραδείγματα για την εφαρμογή του υπό έμφαση στόχου

“Αειφόρος ανάπτυξη: Πρασινίζουμε τα σχολεία μας, βελτιώνουμε την ποιότητα ζωής μας”

Το συγκεκριμένο υλικό αποτελεί συνοπτικό βοήθημα και εργαλείο στήριξης και καθοδήγησης των σχολείων αναφορικά με την επιτυχή εφαρμογή του συγκεκριμένου υπό έμφαση στόχου. Αφορά όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες (Προδημοτική, Δημοτική, Μέση Γενική και Μέση Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση, δεδομένου ότι το ζητούμενο της αειφόρου ανάπτυξης, αλλά και τα υπό διαπραγμάτευση θέματά της είναι κοινά και αφορούν όλες τις ηλικίες και διαβίου. Διαβαθμίσεις και διαφοροποιήσεις γίνονται για κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα όπου κρίνεται απαραίτητο.

Μέσα από τον συγκεκριμένο οδηγό καθοδήγησης, το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας μπορεί να βοηθηθεί τόσο στον καθορισμό όσο και στην εφαρμογή του συγκεκριμένου στόχου. Το συγκεκριμένο εργαλείο αναπτύσσεται στους πιο κάτω άξονες:

1. Τρόποι υλοποίησης του υπό έμφαση στόχου στα σχολεία,
2. Θεματικές ενότητες της αειφόρου ανάπτυξης και του περιβάλλοντος στα οποία το κάθε σχολείο, ανεξαρτήτως εκπαιδευτικής βαθμίδας, μπορεί να επικεντρωθεί,
3. Κριτήρια επιλογής του ζητήματος μελέτης από κάθε σχολική μονάδα,
4. Ενδεικτικά ζητήματα που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο μελέτης από τα σχολεία όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων,
5. Δράσεις και αλλαγές που μπορούν να προωθηθούν στα σχολεία αναφορικά με τον υπό έμφαση στόχο,
6. Επισημάνσεις αναφορικά με την υλοποίηση του συγκεκριμένου στόχου,

1. Με ποιους τρόπους τα σχολεία μπορούν να υλοποιήσουν το συγκεκριμένο στόχο;

Στη Μέση Γενική και Μέση Γενική Επαγγελματική Εκπαίδευση

- Μέσα από το σχεδιασμό και την εφαρμογή πρότζεκτς ή διαθεματικών εργασιών που θα έχουν σχέση με ένα ζήτημα του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης που αφορά στο σχολείο και στην κοινότητα και επιδέχεται βελτιώσεων και αλλαγών.
- Μέσα από τα υφιστάμενα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που υλοποιούνται στα σχολεία, προσαρμοσμένα όμως στις ανάγκες και στα ειδικά ζητήματα που αντιμετωπίζει το σχολείο και η κοινότητα.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η σύσταση διεπιστημονικής ομάδας στο σχολείο με τη συμμετοχή του συνόλου των ειδικοτήτων, έτσι ώστε το ζήτημα να μπορεί να προσεγγισθεί συνολικά και ολιστικά. Πέρα από τις οικολογικές του διαστάσεις να προσεγγισθούν οι κοινωνικό-πολιτικές και οικονομικές του πτυχές και οι μεταξύ τους σχέσεις και αλληλεπιδράσεις.

Στη Δημοτική και την Προδημοτική Εκπαίδευση

Στη Δημοτική και Προδημοτική Εκπαίδευση ο συγκεκριμένος στόχος αντανakλάται και υλοποιείται μέσα από την εφαρμογή του Αναλυτικού Προγράμματος της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη και ειδικότερα μέσα από το Σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αυτό-αξιολόγηση της Αειφόρου Περιβαλλοντικής Εκπαιδευτικής Πολιτικής της σχολικής μονάδας.

Βασική προϋπόθεση του υπό έμφαση στόχου είναι η εφαρμογή του Αναλυτικού Προγράμματος της ΠΕ/ΕΑΑ στη βάση των ιδιαιτεροτήτων της κάθε σχολικής μονάδας.

Επικουρικά, ως προς τις ανωτέρω προσεγγίσεις, τα σχολεία όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων, κατά την ανάπτυξη του συγκεκριμένου στόχου, είναι σημαντικό να προωθήσουν τα πιο κάτω που αφορούν σε αλλαγές στο παιδαγωγικό, στο οργανωσιακό/τεχνητό και κοινωνικό επίπεδο.

Στο παιδαγωγικό επίπεδο το σχολείο μπορεί να προωθήσει:

α) την εφαρμογή παιδαγωγικών προσεγγίσεων και διδακτικών τεχνικών που θα συμβάλουν στη δημιουργική διερεύνηση των ζητημάτων της ΠΕ/ΕΑΑ και στην ενεργό συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων.

β) την ενίσχυση του αισθήματος της ευθύνης, παρέχοντας τη δυνατότητα στα παιδιά να ακούν διαφορετικές και να εκφράζουν τις δικές τους απόψεις, να σταθμίζουν τα δεδομένα, να συνεργάζονται, να σκέπτονται κριτικά, να συζητούν επί πραγματικών προβλημάτων και να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων.

γ) την ανάπτυξη συμμετοχικών διαδικασιών οι οποίες θα επιτρέπουν στους/στις μαθητές/τριες να συμμετέχουν στη λήψη απόφασης σε όλα εκείνα τα ζητήματα που επηρεάζουν τη ζωή τους στο σχολείο, ενισχύοντας την αυτοπεποίθηση και την υπευθυνότητα τους, σε ότι αφορά την εκπαίδευσή τους, καθιστώντας τους ενεργούς πολίτες. Παράλληλα συσχετίζοντας τις ενέργειες τους με την επίδραση στη ζωή των άλλων ανθρώπων στη γη και αναλαμβάνοντας δράση για αλλαγή αναπτύσσουν την ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη.

δ) τη μεταφορά της μαθησιακής διαδικασίας έξω από το πλαίσιο του σχολείου με την αξιοποίηση διαφόρων πεδίων μελέτης στο αστικό και περιαστικό περιβάλλον.

ε) την ενσωμάτωση σε επιλεγμένα πεδία του αναλυτικού προγράμματος βιωματικών δράσεων συνδεδεμένων με περιβαλλοντικές τεχνολογίες και καλές πρακτικές του σχολείου στα θέματα του περιβάλλοντος, τόσο εντός της σχολικής μονάδας, όσο και στον ευρύτερο της χώρο. Παραδείγματα τέτοιων πρακτικών θα αναρτηθούν σύντομα στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Στο οργανωσιακό-τεχνητό επίπεδο το σχολείο μπορεί να προωθήσει:

α) σε ενέργειες που σχετίζονται με την ανάληψη μέσα στο σχολείο συγκεκριμένων μέτρων που μπορούν να διευκολύνουν υποστηρικτικά την εκπαίδευση των μαθητών/τριών στα ζητήματα του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης που μελετούνται (π.χ. εγκατάσταση κάδων ανακύκλωσης στερεών απορριμμάτων συμπεριλαμβανομένων και κάδων για ανακύκλωση των χρησιμοποιημένων μαγειρικών ελαίων από τις οικίες των παιδιών, δημιουργία βοτανικού κήπου και λαχανόκηπου με παράλληλο διαχωρισμό και κομποστοποίηση των οργανικών αποβλήτων του σχολείου (φυτικής προέλευσης απορρίμματα) δημιουργία φωλιών για τα πουλιά, , δημιουργία ποδηλατοστάσιου, οργάνωση καταστήματος ανταλλαγής ρούχων, βιβλίων και παιχνιδιών, κ.ά).

β) στην αναδιαμόρφωση του χώρου και αναβάθμιση των υποδομών του ώστε να μπορεί να λειτουργήσει το σχολείο ως πρότυπο ενός αειφόρου χώρου μέσα στο οποίο οι εφαρμογές περιβαλλοντικών τεχνολογιών και καλών περιβαλλοντικών πρακτικών θα αποτελούν αφορμή για τους μαθητές να μάθουν για την αειφορία μέσα από τα καθημερινά τους βιώματα και όχι απλώς θεωρητικά. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές

αναμένεται να κατανοήσουν τις ευθύνες τους και τον δικό τους ρόλο ως μέλη της σχολικής κοινότητας, αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας.

Στο κοινωνικό επίπεδο το σχολείο μπορεί να προωθήσει:

α) Τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου του σε σχέση με την κοινωνία, δίνοντας τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/τριες να εμπλακούν σε θέματα τοπικής αειφορίας σε συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς εξωτερικούς ενδιαφερόμενους φορείς (πρωτοβουλίες ομάδων, τοπικής αυτοδιοίκησης, και Μη Κερδοσκοπικών Οργανισμών κ.λπ.).

β) Την ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας με την τοπική κοινότητα, τους τοπικούς πληθυσμούς, τους φορείς, οργανισμούς και υπηρεσίες που μπορούν να συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη μελέτη των θεμάτων του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης της σχολικής μονάδας, με στόχο την αλλαγή και τη διαμόρφωση μιας νέας κουλτούρας σε ό,τι αφορά στα ζητήματα του περιβάλλοντος και της αειφορίας (π.χ. συνεργασία με το Τμήμα Δασών για εμπλουτισμό του σχολικού κήπου, συνεργασία με τοπικές εφημερίδες για προώθηση των εισηγήσεων των μαθητών/τριών για το θέμα που εξετάζουν).

γ) Την τροφοδότηση της τοπικής κοινωνίας με παραδείγματα «καλών πρακτικών» έχοντας έτσι μεγαλύτερη επίδραση στην τοπική κοινωνία και οι μαθητές/τριες μεγαλύτερη και αποτελεσματικότερη συνεργασία με αυτήν.

δ) Τη δημιουργία δικτύων επικοινωνίας και συνεργασίας με σχολεία που μελετούν αντίστοιχα ζητήματα για ανταλλαγή ιδεών, καλλιέργεια των επικοινωνιακών δεξιοτήτων τους, αλλά και για διοργάνωση κοινών δράσεων που θα στοχεύουν σε αλλαγές που θα βελτιώνουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής τους.

ε) Την συνεργασία και συν-λειτουργία μαθητών συμβατικών σχολείων και γειτονικών σχολείων ειδικής αγωγής στο πλαίσιο κοινών δράσεων που θα στοχεύουν σε αλλαγές που θα βελτιώνουν την ποιότητα ζωής αμφότερων (σεβασμός στη διαφορετικότητα του άλλου, από κοινού λύση καθημερινών πρακτικών προβλημάτων τους).

ε) Την αξιοποίηση της κοινότητας, του σχολικού χώρου, του εξωτερικού περιβάλλοντος και όλων εκείνων των πηγών και μέσων πέρα και έξω από τη σχολική αίθουσα (ΚΠΕ, μουσεία, τοπικά εργαστήρια, γηγενής πληθυσμούς, περιβαλλοντικά πεδία, κινητές και άλλες βιωματικές ομάδες εκπαίδευσης κ.λπ.) που μπορούν να ενισχύσουν τις γνώσεις, τις ικανότητες, το βαθμό ενδιαφέροντος, συμμετοχής και κινητοποίησης των μαθητών/τριών, ώστε να αποκτήσουν «κυριότητα» σε σχέση με αυτό και να αντιληφθούν το δικό τους ρόλο και ευθύνη σε ό,τι αφορά τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους με γνώμονα την αειφόρο ανάπτυξη.

2. Θεματικές ενότητες της αειφόρου ανάπτυξης και του περιβάλλοντος στα οποία το κάθε σχολείο, ανεξαρτήτως εκπαιδευτικής βαθμίδας, μπορεί να επικεντρωθεί

Το κάθε σχολείο, ανεξαρτήτως εκπαιδευτικής βαθμίδας μπορεί να προσεγγίσει μια ποικιλία ζητημάτων του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης, από τις πιο κάτω θεματικές ενότητες, που συνεπικουρούν στην προσπάθεια για αλλαγή του σχολείου και της κοινότητας, με γνώμονα το ειδικό φυσικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό τους πλαίσιο. Στη βάση αυτή, ζητήματα διερεύνησης μπορούν να αποτελέσουν ζητήματα που αφορούν σε θέματα όπως:

- Η ορθολογιστική διαχείριση των αποβλήτων (στερεών και υγρών),

- Το νερό,
- Η ενέργεια,
- Η βιοποικιλότητα,
- Η εξάντληση των φυσικών πόρων γενικότερα,
- Το δάσος,
- Η αειφόρος και κοινωνική επιχειρηματικότητα,
- Η αστική ανάπτυξη,
- Οι περιβαλλοντικοί πρόσφυγες,
- Κυκλοφοριακό πρόβλημα,
- Ατμοσφαιρική ρύπανση,
- Περιβάλλον και υγεία,
- Οι κλιματικές αλλαγές,
- Τα πράσινα επαγγέλματα,
- Η ερημοποίηση,
- Η αστική ανάπτυξη,
- Η αειφόρος παραγωγή και κατανάλωση,
- Η φτώχεια σε σχέση με την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και τη μη αειφόρο ανάπτυξη,
- Το δάσος,
- Η διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού μας πλούτου, ως παράγοντα οικονομικής αειφόρου ανάπτυξης,
- Η κοινωνική συνοχή,
- Η ευημερία των ζώων.

3. Κριτήρια επιλογής του ζητήματος μελέτης από κάθε σχολική μονάδα

Οι πιο πάνω θεματικές συμπεριλαμβάνουν πλειάδα ζητημάτων, για αυτό είναι πολύ σημαντικό ο προσδιορισμός των ζητημάτων που θα αναπτυχθούν από το κάθε σχολείο:

- να εμπίπτει στις πραγματικές ανάγκες του κάθε σχολείου,
- στο ηλικιακό επίπεδο των μαθητών/τριών,
- να έχει ενδιαφέρον για τους/τις μαθητές/τριες,
- να έχουν όφελος για το σχολείο, τους/τις μαθητές/τριες και την κοινότητα,
- να τους εμπλέκει ουσιαστικά στη μελέτη του ζητήματος που θα διερευνηθεί,
- να στοχεύει σε απτές, χειροπιαστές αλλαγές στο σχολείο και στην κοινότητα οι οποίες μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στο σχολείο και στην κοινότητα,
- να στηριχθεί στη συστηματικότητα και στη συλλογικότητα των ενεργειών που θα αναπτυχθούν για το υπό-διερεύνηση ζήτημα στο σχολείο και στην κοινότητα, στη βάση της αμοιβαίας συνεργασίας σχολείου-τοπικής κοινωνίας και όλων των ενδιαφερομένων μερών,
- να λαμβάνει υπόψη τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα της περιοχής στην οποία βρίσκεται, όπως επίσης και τα ιδιαίτερα της χαρακτηριστικά,

- να συνεκτιμά τα περιβαλλοντικά ζητήματα που επηρεάζουν βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα την ποιότητα ζωής των ανθρώπων σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο,
- να είναι εφικτός, υλοποιήσιμος και να καταλήγει σε δράση και συμμετοχή, ως αποτέλεσμα της επαρκούς, μελέτης και διερεύνησής του.

4. Ενδεικτικά ζητήματα που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο μελέτης από τα σχολεία όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων αναφέρονται πιο κάτω:

- Το πρόβλημα της έλλειψης πρασίνου στο σχολείο και γενικότερα στην περιοχή του σχολείου μας.
- Η ανάγκη ανάπλασης της σχολικής αυλής με γνώμονα τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των μαθητών/τριών του σχολείου μας.
- Το κυκλοφοριακό πρόβλημα στην περιοχή του σχολείου μας, οι συνέπειές του στο περιβάλλον και η ανάγκη περιορισμού του.
- Η δημιουργία ασφαλών προϋποθέσεων για υιοθέτηση εναλλακτικών τρόπων διακίνησης από και προς το σχολείο και γενικότερα στην πόλη μας.
- Η διατήρηση και η ανάδειξη ιστορικών φυσικών και πολιτιστικών χώρων και μνημείων της περιοχής μας και η αξιοποίηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς ως παράγοντα τουριστικής ανάπτυξης με γνώμονα την αειφορία.
- Προβλήματα που προκύπτουν από την έλλειψη νερού στη ζωή των κατοίκων και στο περιβάλλον της περιοχής μας.
- Η ανάπλαση του πάρκου που βρίσκεται στην περιοχή του σχολείου μας και η ανάδειξη και αξιοποίησή του ως χώρου δημιουργίας, μάθησης και ψυχαγωγίας.
- Οι διατροφικές επιλογές και οι καταναλωτικές συνήθειες των μαθητών/τριών του σχολείου μας – προσπάθεια για υιοθέτηση μοντέλων αειφόρου κατανάλωσης.
- Η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος της κοινότητάς μας ως αποτέλεσμα των ανθρώπινων παρεμβάσεων, π.χ. από τη λειτουργία του λατομείου.
- Προβλήματα που προκύπτουν εντός και εκτός σχολικού χώρου από τα αδέσποτα ζώα της περιοχής μας: Τα φροντίζω και τα προστατεύω βελτιώνοντας τις συνθήκες ζωής τους.
- Το πρόβλημα της ερημοποίησης στον τόπο μας και ο δικός μας ρόλος στην απάμβλυσή του.
- Οι συνέπειες των καθημερινών μας συνηθειών στην ένταση του φαινομένου των κλιματικών αλλαγών.
- Η εγκατάλειψη των τοπικών καλλιεργειών και η αλλαγή χρήσης της γης.
- Η υποβάθμιση της βιοποικιλότητας της περιοχής μας ως αποτέλεσμα της έντονης αστικοποίησης.
- Η υπερκατανάλωση ενέργειας στο σχολείο μας και προσπάθεια για εξοικονόμησή της.
- Η ανάγκη διατήρησης της φυσικής κληρονομιάς της περιοχής μας και η αξιοποίησή της ως παράγοντα τουριστικής ανάπτυξης με γνώμονα την αειφορία.
- Η σημασία του Δικτύου 2000 και ο ρόλος του στην διασφάλιση της τοπικής αειφορίας.
- Η προστασία και διατήρηση των υδροβιότοπων του τόπου μας και η σημασία τους στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική αειφορία των τοπικών κοινωνιών.
- Το πρόβλημα της ανεργίας και η γνωριμία με πράσινα επαγγέλματα, ως εναλλακτική επιλογή σπουδών και αντιστάθμισμα στην οικονομική κρίση.

- Ορθολογιστική χρήση του νερού στο σχολείο μας: Μέτρα και πρακτικές διαχείρισής του.
- Η αύξηση του όγκου των απορριμμάτων στο σχολείο μας και γενικότερα στην περιοχή μας, ως αποτέλεσμα των σύγχρονων καταναλωτικών προτύπων.
- Τα προβλήματα που προκύπτουν από την καταστροφή του γειτονικού μας δάσους και οι επιπτώσεις τους στην ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής μας.
- Η αλλοίωση της χλωρίδας και της πανίδας της περιοχής μας, ως αποτέλεσμα της μη αειφόρου αστικής ανάπτυξης.
- Εξοικονόμηση της ενέργειας στο σχολείο και στο σπίτι μας και υιοθέτηση μέτρων αειφόρου ενεργειακής απόδοσης.
- Η υποβάθμιση της βιοποικιλότητας της περιοχής μας από την άναρχη τουριστική ανάπτυξη
- Η φθορά και η εγκατάλειψη των κτηρίων παραδοσιακής αρχιτεκτονικής στην περιοχή γύρω από το σχολείο μας, ως αποτέλεσμα της άναρχης αστικής ανάπτυξης στο κέντρο της πόλης μας.
- Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον της περιοχής μας, εξαιτίας της λειτουργίας τουριστικών μονάδων.
- Προβλήματα που προκύπτουν από την εγκατάλειψη των τοπικών καλλιεργειών στην κοινότητά μας και η ανάγκη προώθησης των τοπικών προϊόντων ως παράγοντα αειφορίας.

Η διατύπωση των πιο πάνω ζητημάτων είναι απλά ιδέες, αφορούν σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και δεν διατυπώνονται με τη μορφή υποδείξεων, αλλά επιδιώκουν να καθοδηγήσουν και να βοηθήσουν στη διατύπωση νέων ζητημάτων δημιουργικού, καινοτόμου και ερευνητικού χαρακτήρα.

5. Δράσεις και αλλαγές που μπορούν να προωθηθούν στα σχολεία αναφορικά με τον υπό έμφαση στόχο

Οι δράσεις και αλλαγές που προτείνονται για τα σχολεία και την κοινότητα είναι ενδεικτικές και αφορούν σε μια ποικιλία ζητημάτων που μπορούν να διερευνηθούν από τη σχολική μονάδα. Οι συγκεκριμένες εισηγήσεις δεν διατυπώνονται για να υιοθετηθούν άκριτα ή αποσπασματικά, αλλά για να βοηθήσουν την κάθε σχολική μονάδα να εφαρμόσει δράσεις και αλλαγές, στη βάση του δικού της ζητήματος διερεύνησης συστηματικά και μακροχρόνια.

-δημιουργία λαχανόκηπου στο σχολικό χώρο με στόχο την προώθηση σωστών καταναλωτικών συνηθειών,, αλλά και συμμετοχής των μαθητών στις διαδικασίες παραγωγής προϊόντων.

-δημιουργία βοτανόκηπου με στόχο τη γνωριμία με τα κυπριακά βότανα και τη διαχρονική χρήση και αξιοποίησή τους σε διάφορες πτυχές της ζωής μας.

- Δημιουργία χώρου φιλοξενίας πουλιών.

-Δημιουργία υπαίθριων τάξεων με έξυπνους και απλούς τρόπους, που θα δίνουν την ευκαιρία στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές να μεταφέρουν τη μαθησιακή διαδικασία στο εξωτερικό περιβάλλον (π.χ. δημιουργία υπαίθριας τάξης με καλαμωτή σκεπή και κορμούς δέντρων).

-Δημιουργία μικρού δασυλλίου στο σχολείο με γηγενή δέντρα του τόπου μας και υιοθέτηση μέτρων και πρακτικών στο σχολείο για την φροντίδα, την περιποίηση και την διατήρησή του.

-δημιουργία σχολικού κήπου με χαρακτηριστικά είδη από τη χλωρίδα του τόπου μας, με στόχο τη μελέτη της βιοποικιλότητας και των ενεργειών που συμβάλλουν στη διατήρησή της.

-συγκρότηση ομάδων φροντίδας, περιποίησης και βελτίωσης του πρασίνου στο σχολικό χώρο.

-υιοθέτηση του πάρκου της γειτονιάς με στόχο τη διατήρηση και προστασία του

-δημιουργία καταστήματος προώθησης τοπικών προϊόντων με στόχο τη διατήρηση των τοπικών καλλιεργειών και την προώθηση της κατανάλωσης προϊόντων που παράγονται στον τόπο μας.

-δημιουργία πράσινων γωνιών στο σχολικό χώρο που θα λειτουργήσουν ως εκπαιδευτικά εργαλεία (π.χ. γωνιά μελέτης της φύσης, γωνιά δημιουργίας με αξιοποίηση άχρηστων υλικών).

-εξωραϊσμός του σχολικού χώρου με επαναχρησιμοποίηση υλικών (π.χ. παλέτα, ελαστικά αυτοκινήτων, βαρέλια, μπουκάλια) .

-καθιέρωση ενδοσχολικού συστήματος διαχείρισης απορριμμάτων (π.χ. κομποστοποίηση, ανακύκλωση χαρτιού, πλαστικού, τηγανελαίων, μπαταριών).

-δημιουργία καταστήματος επαναχρησιμοποίησης και ανταλλαγής υλικών και αγαθών στο σχολείο, για το σχολείο και την κοινότητα (π.χ. είδη ένδυσης και υπόδησης, σχολικά είδη, βιβλία, παιχνίδια).

-δημιουργία παιχνιδιών περιβαλλοντικού χαρακτήρα, στην αυλή με στόχο την καθημερινή επαφή των μαθητών/τριών με έννοιες της αειφόρου ανάπτυξης και του περιβάλλοντος, την απόκτηση γνώσεων που αφορούν περιβαλλοντικά ζητήματα με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο.

-εφαρμογή συστήματος αποθήκευσης και αξιοποίησης του νερού της βροχής στο σχολικό χώρο (π.χ. πότισμα του σχολικού κήπου).

-οργάνωση εκδηλώσεων με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα που σχετίζονται με το υπό μελέτη ζήτημα (π.χ. εκστρατεία καθαριότητας, δημιουργία πάνινης σακούλας και προώθησή της σε καταστήματα, μεταποίηση ρούχων με στόχο τη μείωση και την επαναχρησιμοποίηση).

-Καθιέρωση σε τακτά χρονικά διαστήματα «ανοικτών συζητήσεων» με τη συμμετοχή, των μαθητών, των τοπικών πληθυσμών, της τοπικής αυτοδιοίκησης με φορείς, επιστήμονες και επαγγελματίες για τη συζήτηση ζητημάτων που αφορούν την κοινότητα και την από κοινού συμμετοχή τους στη διατύπωση εισηγήσεων για αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων, με παράλληλη συμμετοχή τους στο συν-σχεδιασμό και την παρέμβαση για αλλαγή.

-Συνεργασία του σχολείου με τις τοπικές αρχές και τους τοπικούς πληθυσμούς και καθιέρωση σε μόνιμη βάση εθελοντικών εκστρατειών ή εκδηλώσεων με θέματα σχετικά με την καθαριότητα των γειτονιών, καθιέρωση παζαριού στην κοινότητα ή στο δήμο για πώληση ή ανταλλαγή προϊόντων.

- Συνεργασία με τους επαγγελματίες της περιοχής (μαγαζάτορες, υπεραγορές) για υιοθέτηση πρακτικών μέτρων για μείωση της χρήσης της πλαστικής σακούλας.

-Μεταποίηση, επαναχρησιμοποίηση διαφόρων αγαθών (χαρτιού, ρούχων, πλαστικών και χάρτινων συσκευασιών κ.λπ.) και συνεργασία με φιλανθρωπικές

οργανώσεις για την προώθησή τους, με στόχο τη στήριξη μαθητών και οικογενειών του σχολείου που το έχουν ανάγκη.

-Δημιουργία εργαστηρίου παραγωγής ανακυκλωμένου χαρτιού το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί με διάφορους τρόπους στο σχολείο (π.χ. για φιλοτέχνηση του χώρου, δημιουργία κάρτας με τα στοιχεία του σχολείου, για ντύσιμο πινακίδων, δημιουργία χριστουγεννιάτικων καρτών και πώλησή τους στο σχολείο και στην κοινότητα). Τα λεφτά μπορούν να αξιοποιηθούν για τις ανάγκες του σχολείου.

- Καθιέρωση σε ετήσια βάση, με τη συνεργασία του σχολείου και της κοινότητας, περιβαλλοντικών διαδρομών με τη συμμετοχή των γονέων, των γηγενών πληθυσμών και των μαθητών με στόχο τη γνωριμία και ευαισθητοποίησή τους με το περιβάλλον του τόπου μας (π.χ. συμμετοχή από κοινού μαθητών, γονέων, τοπικών πληθυσμών σε προγράμματα των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Οργάνωση περιπατητικών διαδρομών).

- Οργάνωση σε ετήσια βάση, από το σχολείο με τη συνεργασία της τοπικής κοινότητας, των ΜΚΟ και άλλων ενδιαφερομένων μερών «ανοικτών εργαστηρίων» γνωριμίας με παραδοσιακά επαγγέλματα του τόπου μας (καλαθοπλεκτική, αγγειοπλαστική κ.λπ.).

-Κομποστοποίηση και χρήση της στο σχολείο ως εδαφοβελτιωτικό.

-Δημιουργία θερμοκηπίου με στόχο τη μελέτη της διαδικασίας ανάπτυξης των φυτών.

-Δημιουργία ηλιακού θερμοκηπίου.

-Μεταποίηση υλικών και δημιουργία χρηστικών αντικειμένων που μπορούν να αξιοποιηθούν στο σχολείο, στην τάξη και στο σπίτι.

-καθιέρωση σε μόνιμη βάση στο σχολείο, σε συνεργασία με την τοπική κοινότητα και τους τοπικούς παραγωγούς, ημέρας τοπικών προϊόντων, και οργάνωση από κοινού με τους μαθητές, μία φορά το μήνα, λαϊκής αγοράς στην κοινότητα.

- Συνεργασία του σχολείου με την κοινότητα για υιοθέτηση εναλλακτικών και ασφαλών τρόπων μετάβασης των μαθητών στο σχολείο (π.χ. ενίσχυση της χρήσης του ποδηλάτου).

- Συνεργασία με τους γονείς, την τοπική αυτοδιοίκηση και μαγαζάτορες της περιοχής για την συλλογή μαγειρικών ελαίων με στόχο την αξιοποίησή τους για την αναβάθμιση των περιβαλλοντικών υποδομών του σχολείου και της βιωματική εκπαίδευση των μαθητών. Συμμετοχή στο πρόγραμμα «Τηγανοκίνηση».

- Ανάληψη εκστρατειών στο σχολείο και στην κοινότητα για ευαισθητοποίηση των δημοτών και των άλλων κοινωνικών ομάδων σε θέματα σχετικά με την ευημερία και την προστασία των ζώων.

-Συνεργασία του σχολείου με φιλοζωικές οργανώσεις και δημιουργία εθελοντικών ομάδων στήριξης και βοήθειας στα καταφύγια ζώων (λαμβάνονται όλα τα μέτρα ασφάλειας, υγιεινής και προστασίας των μαθητών στο χώρο).

6. Επισημάνσεις αναφορικά με την υλοποίηση του συγκεκριμένου στόχου

- Το σύνολο των εισηγήσεων ως προς τον τρόπο εφαρμογής του υπό έμφαση στόχου στα σχολεία όσο και για τα ζητήματα που προτείνονται να εξετασθούν και τις προτεινόμενες

δράσεις και αλλαγές, σημειώνεται ότι αυτά είναι κοινά για τα σχολεία όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων. Μέσα από τον υπό έμφαση στόχο επιδιώκεται να κατανοηθεί ότι το ζητούμενο για όλους μας είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής και για αυτό τα ζητήματα είναι κοινά και ενιαία. Κάθε σχολική μονάδα, καλείται να τα διαφοροποιήσει με βάση τη βαθμίδα στην οποία βρίσκεται, το επίπεδο των μαθητών της, τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της.

- Η υλοποίηση του υπό έμφαση στόχου προϋποθέτει συμμετοχή του συνόλου των μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας, με τη συνεργασία της τοπικής κοινότητας και όλων των ενδιαφερομένων μερών.
- Είναι σημαντικό η μελέτη του ζητήματος στη σχολική μονάδα να προσεγγισθεί ολιστικά και διαθεματικά, για το σκοπό αυτό είναι πολύ σημαντικό, να υπάρξει αξιοποίηση του συνόλου των μαθημάτων κατά την εξέτασή του, ανεξαρτήτως εκπαιδευτικής βαθμίδας. Ειδικότερα στη Μέση Γενική Εκπαίδευση είναι πολύ σημαντικό να δημιουργηθεί μια διεπιστημονική ομάδα, στο σχολείο, από εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων, ώστε να εξετάσουν το ζήτημα που θα επιλέγει, μέσα από τις κοινωνικό-οικονομικές, οικολογικές και πολιτικές του πτυχές, διασφαλίζοντας συνάμα το ενδεχόμενο «περιορισμού» του υπό εξέταση θέματος σε συγκεκριμένες ειδικότητες.
- Οι παρεμβάσεις και αλλαγές που θα προωθηθούν σε κάθε σχολείο θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα μελέτης του ζητήματος επιλογής του, να είναι εφικτές και όχι αποσπασματικές και μεμονωμένες.
- Ο υπό έμφαση στόχος επιδιώκει να βοηθήσει τα σχολεία να αντιληφθούν ότι οι δράσεις και παρεμβάσεις στα σχολεία δεν συνιστούν δραστηριότητες, αλλά προσβλέπουν στην αλλαγή και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του σχολείου, και της κοινότητας μακροπρόθεσμα.
- Οι δράσεις και οι αλλαγές που θα επιδιωχθούν σε κάθε σχολείο είναι σημαντικό να απαντούν στα πιο κάτω ερωτήματα:
  1. Γιατί επιλέγω τη συγκεκριμένη παρέμβαση και όχι κάποια άλλη για το σχολείο μου;
  2. Τι επιδιώκω από αυτήν;
  3. Ποιο το όφελος για το σχολείο και την κοινότητα από τη συγκεκριμένη αλλαγή;
  4. Με ποιο τρόπο η συγκεκριμένη δράση/παρέμβαση/αλλαγή βελτιώνει την ποιότητα ζωής στο σχολείο και στην κοινότητα με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης;
  5. Πώς διασφαλίζεται η συνέχεια και η βιωσιμότητα των συγκεκριμένων αλλαγών και παρεμβάσεων, σε βάθος χρόνου, στο σχολείο και στην κοινότητα.